

Antti Salminen & Tere Vadén

ENERGIA JA KOKEMUS

Naftologinen essee

TÄMÄ ON NÄYTE KIRJASTA.
OSTA KOKONAINEN KIRJA
OSOITTEESTA www.netn.fi.

niin & näin
Tampere 2013

© Antti Salminen & Tere Vadén &
Eurooppalaisen filosofian seura ry

ISBN-NUMERO
978-952-5503-75-3

KANSI
Pasi Romppanen

KANNEN TEOS
Museum of Oblivion I–IV
Tuomas Aleksander Laitinen ja Tatu Tuominen, 2011
Kokoelmat, Nykyaiteen museo Kiasma

KUVA
Tuomas Aleksander Laitinen ja Tatu Tuominen

TAITTO
Susanna Laurola

PAINOTYÖ
Tallinnan kirjapaino-osakeyhtiö,
Tallinna 2013

KUSTANTAJA
Eurooppalaisen filosofian seura ry / *niin & näin*

SISÄLLYS

LUKIJALLE – VUONNA 2013	7
O – RUUMIINRYÖSTÖ	25
I – FOSSIILIKONE	31
Energian unohtaminen	32
Vierauden masinaatio	38
Tuotantokoneen itseliikunnan ehdot	48
II – ÖLJYN KOKEMUS	59
Ylenkatsottu kanto	60
Alueen alueellisuuden tuho: atomisaatio	71
Suvereeni katkos	80
Kiihtyvyys	91
Öljyn tahto	96
Öljy ja nihilismi	103
Filosofia ja öljy	114
III – POLTTOPISTEET	119
Yleinen talous ja yhteisö	120
Öljyn laitteet ja esineet	127
Fokaalisuus ja paikallisuus	132
Ristiriita: heterogenia ja fokaalisuus	136
IV – TARKOITUSTO	153
Epäjärjestäytymisperiaate	154
Saunaan!	164
Mitä sitten?	169
PIENI NAFTOLOGINEN SANASTO	197
KIRJALLISUUS	203

O – RUUMIINRYÖSTÖ

Jos kerran porvarillinen vallankumous murhasi Jumalan, Hän laskeutui maan alle tullakseen hyödynnetyksi sen tarpeisiin öljynä. Ensimmäinen kaupallinen öljynporaustorni nousee Pennsylvaniaan vuonna 1859, seuraavalla vuosikymmenellä rakennetaan ensimmäiset alkeelliset putkistot ja öljy alkaa kulkea pitkiä matkoja. Nietzsche tunnistaa ruumiin vuonna 1882. Aikayhteys tiivistää puolitedostamattoman kokemuksen, joka on vaivannut viimeistä 150 vuotta Euroopassa, Yhdysvalloissa ja näiden mahtien välityksellä vähitellen ympäri maapalloa. Jumalan kuolema on koettu paitsi vapautumisena auktoriteetin kahleista, myös kaikkinaisena merkityksen vertymisenä, arvojen ja päämäärien auringonlaskuna, jonka jälkeen on vain välineiden ja Nietzschen kuvaamien »viimeisten ihmisten» työläs ja tasapäinen aika. Öljyn aikakausi on seurannut kuin varjona kapitalismin ja globalisaation maailmanvalloitusta, jonka 1990-luvulla väitettiin jo päättyneen liberaalin demokratian ja siten itsensä tiedostavan historian voittoon.

Niin ei käynyt. Alku alkaa alusta. Avautuu kaksi suuntaa. Yhtäällä planetarisoitua länsimaistumisen, teollistumisen, tieteellistymisen ja yksilöllistymisen pitäminen väistämättö-

mänä hyvänä, kehityksenä, jolla on omat, kenties entistä latteammat, mutta oletettavasti rationaalisemmat ja yleispätevämmät arvot. Toisaalla erilaiset enemmän tai vähemmän vallankumoukselliset tai pakenevat yritykset löytää tai luoda uusia arvoja tai jopa palata vanhaan. Harvoin kumpikaan suunta on kuitenkaan koettanut sovittaa erikoistuneisiin tietolaatikoihin pakattuja kokemuksiaan yhteen; yhdistää taloudellis-teknologista kokemusta fossiilisten polttoainesten käytöstä ja kulttuuris-symbolis-psykologista kokemusta Nietzscheen peräämästä »kaikkien arvojen uudelleenarvioinnista». Juuri tässä erikoistumisessa, työnjaossa ja kokemusten kohtaamattomuudessa piilee silti toisenlaisen kokemuksen mahdollisuus, joka yhdistää nämä kaksi aluetta. Jumalan kuolema ja öljyn syntyminen on koettu yhdessä, nimittäin erottamalla ne toisistaan. Tämä erottelu – pyhyys irrallaan taloudesta – puolestaan on öljyn aikakauden keskeinen tunnusmerkki. Jumalasta tuli kuolemansa jälkeen öljy ja öljystä keinojumala, jolle löytyi hyvin suoraviivaista käyttöä: kaikki, mikä pyhydestä muistuttaa, polttouhritaana teknologisoituneen talouden käyttövoimana. Kliininen, oudon tuttu haju tuntuu sieraimiin.

Tässä tilanteessa otamme spekulatiivisen askeleen ja väitämme, että Jumalan kuoleman ja öljyn välillä on yhteys ja että tämän kokemuksellisen yhteyden erottavan-yhdistävän laadun tarkasteleminen on samalla harjaantumista oman aikamme ja paikkamme tunnistamiseen. Askeleen myötä tehtäväksi asettuu avautuvan alueen kartoitus ja sen asuttamisen opettelu.

Kun fossiiliset polttoaineet yhdistävät asioita erottamalla ne toisistaan, seuraukset muistuttavat modernin työnjaon vaikutuksia. Yksittäistehtäviin ja asiantuntijuuteen erikoistuminen tehostaa työtä ja samalla tyhmistää tekijää, rapauttaa

taitoja ja yksinkertaistaa tietoja. Samaan tapaan öljyn työ, esimerkiksi polttomoottorissa, tehostaa yhteiskuntaa ja samalla muuttaa tankissa olevan bensan syyt ja seuraukset tunnistamattomiksi. Kutsutaan siis öljyn aikakauden tapaa kokea asiat yhdessä toisistaan erotettuina nimellä »vierauttaminen» – tämä tarkoittaa jonkin ottamista vierelle niin, että se samalla tehdään vieraaksi, tuntemattomaksi. Vierauttaminen ei ole väistämätön ilmiö. Sillä on aineelliset ja kulttuuriset ehdot, kuten voidaan kuulla niistä monista kivuliaista heräämisistä, joita energiapolitiikan, talouden, luonnon ja rahan äärellä näinä aikoina koetaan. Vierauttaminen on yksi öljyn aikakaudelle ominaisen vieraantumisen kokemuksen juuri ja sen tunnistaminen on eräänlaista poliittista taloustiedettä.

Sillä nyt tilanne on uusi. Öljyn tuotanto ei enää kasva. Jo se on maailmanhistoriallinen tapahtuma. Tuskin on päästy ensimmäisestä poikkeustilanteesta, historiallisesta talous- ja väestönkasvusta, kun uusi nostaa päätään. Öljyn suoman tuotannon ja valtapiirien laajentumisen jälkeen seuraa kasvun loppu ja jäljelle jää ilmakehään siirtynyt valtava hiilimäärä. Vaikka öljyn käytön kasvun kokemustakaan ei vielä ole kunnolla tunnistettu, alkaa uusi kokemuksellinen totuttautuminen tuotannon ja kulutuksen vähentymiseen. Historiallisten tilanteiden dramatiikka ja hengästyttävä seuraanto kertoo öljyn aikakauden toisesta kokemuksellisesta ominaispiirteestä: nopeudesta, kiihtyvyydestä, joka on yhtä aikaa kirjaimellista (autot, lentokoneet, raketit) ja kulttuurista (tapojen, elinkeinojen, muotien ja tietojen vaihtuvuus).

Öljyn, kuten minkä tahansa uusiutumattoman luonnonvaran, kulutusta kuvaa karkeasti kirkonkellomainen käyrä: ensin käytön kasvu, sitten enemmän tai vähemmän tasainen huippukohta, jonka jälkeen alkaa lasku. Tuotannon huippukohtaa (*peak oil*) on ennustettu monin keinoin ja moniin

kohtiin; suurin osa ennusteista uskoo huipun olevan 2000-luvun alkupuolella. Alan klassikko, Shell-yhtiön geologi M. King Hubbert, laski 50-luvulla huipputuotannon hetkeksi vuoden 1995. Optimistisimmat ennusteet puhuvat vuosista 2020 ja 2030¹⁹. Tarkoilla vuosilla ei ole ratkaisevaa merkitystä muutoin kuin symboleina.

Aurinko on nyt noin 10 miljardia vuotta kestävänsä pääsarjakehityksensä puolivälissä. Fossiilisten hiilivetyjen syntyminen vie miljoonia vuosia, joten jos sopivat olosuhteet biomassan syntymiselle, varastoitumiselle ja muuntumiselle ovat olemassa, on auringon iän puitteissa mahdollista saada toinenkin hiilen, öljyn ja maakaasun aarreaitta. Mutta tämänkertainen, toistaiseksi puolentoistasataa vuotta kestänyt öljyaika on kutakuinkin puolivälin krouvissa, josta alkaa tuntematon, ennen kulkematon taipale.

---

19. http://en.wikipedia.org/wiki/Predicting_the_timing_of_peak_oil; laskelmista ks. myös Strahan (2008, 36–56). OECD-maiden energiajärjestö IEA:n *World Energy Outlook 2010* toteaa, että vuoden 2005 jälkeen öljyn tuotanto ei ole kasvanut (<http://www.worldenergyoutlook.org/publications/weo-2010/>).

niin & näin -kirjoissa ilmestynyt

1. MIKKO LAHTINEN (toim.), *Henkinen itsenäisyys*
2. MARTIN HEIDEGGER, *Silleen jättäminen*
3. RALPH WALDO EMERSON, *Luonto*
4. PEKKA PASSINMÄKI, *Kaupunki ja ihmisen kodittomuus*
– *Filosofinen analyysi rakentamisesta ja arkkitehtuurista*
5. QUENTIN SKINNER, *Kolmas vapauden käsite*
6. PERTTI AHONEN, *Vireällä mielellä*
– *Ymmärtämisen ja eettisyyden mielialat*
7. JULIEN OFFRAY DE LA METTRIE, *Ihmiskone*
8. T. P. USCHANOV, *Wittgenstein in Finland – A Bibliography 1928–2002*
9. MIKA HANNULA, JUHA SUORANTA & TERE VADÉN, *Otsikko uusiksi*
– *Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat*
10. TOMMI WALLENIUS, *Filosofian toinen – Levinas ja juutalaisuus*
11. DANIEL JUSLENIUS, *Suomen onnettomuus – De Miseriis Fennorum*
12. MICHEL ONFRAY, *Kapinallisen politiikka*
– *Tutkielma vastarinnasta ja taipumattomuudesta*
13. J. J. F. PERANDER, *Yhteiskunta uutena aikana & muita kirjoituksia*
14. JUSSI BACKMAN, *Omaisuus ja elämä*
– *Heidegger ja Aristoteles kreikkalaisen ontologian rajalla*
15. NICCOLÒ MACHIAVELLI, *Castruccio Castracaniin elämä*
16. JUKKA PAASTELA (toim.), *Terrorismi*
– *Ilmiön tausta ja aikalaisanalyysijä*
17. LAURI MEHTONEN, *Moderniteetin jäljillä*
– *Tekstejä aistisuudesta, tiedosta ja sivistyksestä*
18. ARTHUR SCHOPENHAUER, *Taito olla ja pysyä oikeassa*
– *Eristinen dialektiikka*
19. JUHA DRUFVA, *Unohdettuja ajatuksia etsimässä*
20. JUHA VARTO & HAKIM ATTAR, *Syvä laulu*
21. JUSSI BACKMAN & MIIKA LUOTO (toim.), *Heidegger*
– *Ajattelun aiheita*
22. KARI VÄYRYNEN, *Ympäristöfilosofian historia*
– *maaäitimyytistä Marxiin*
23. TERE VADÉN, *Karhun nimi – kuusi luentoa luonnosta*
24. GUY HAARSCHER, *Tunnustuksettomuus*
25. JOSÉ ORTEGA Y GASSET, *Ajatuksia tekniikasta*

26. TAPANI KILPELÄINEN (toim.), *Kääntökirja – Kirjoituksia kääntämisen filosofiasta*
27. MARTIN HEIDEGGER, *Tekniikka ja käänne*
28. SIMONE WEIL, *Juurtuminen – Alkusoitto ihmisvelvollisuuksien julistukselle*
29. MIKA HANNULA, *Suomalaisuudesta – Erään sukupolven tarina*
30. FRIEDRICH NIETZSCHE, *Tragedian synty*
31. EDMUND HUSSERL, *Geometrian alkuperä – Johdanto Jacques Derrida*
32. WILLIAM JAMES, *Pragmatismi – Uusi nimi eräille vanhoille ajattelutavoille*
33. TUUKKA TOMPERI & HANNU JUUSO (toim.), *Sokrates koulussa – Isenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa*
34. JUHA VARTO, *Tanssi maailman kanssa – Yksittäisen ontologiaa*
35. GIORGIO COLLI, *Nietzschen jälkeen – miten tullaan filosofiksi*
36. FJODOR DOSTOJEVSKI, *Talvisia merkintöjä kesän vaikutelmista*
37. MIGUEL DE UNAMUNO, *Traaginen elämäntunto*
38. JOYCE CAROL OATES, *Nyrkkeilystä*
39. MARTIN HEIDEGGER, *Esitelmiä ja kirjoituksia osa II*
40. E. M. CIORAN, *Hajoamisen käsikirja*
41. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE, RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES, *Matildan ja Taavetin matemaattiset seikkailut*
42. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE, RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES, *Matildan ja Taavetin seikkailut tieteen maailmassa*
43. OSCAR BRENIFIER, *Keskusteleva opetus*
44. MAUGHN GREGORY, *Filosofiaa lapsille ja nuorille*
45. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE, RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES, *Filosofoidaan matematiikasta ja luonnontieteistä*
46. JOHN DEWEY, *Taide kokemuksena*
47. PIERRE HADOT, *Mitä on antiikin filosofia?*
48. MARTIN HEIDEGGER, *Mitä on metafysiikka?*
49. ANN MARGARET SHARP, *Nukkesairaala*
50. ANN MARGARET SHARP & LAURANCE JOSEPH SPLITTER, *Kuka minä olen? – Nukkesairaalan opettajanopas*
51. SAMI PIHLSTRÖM, *Elämän ongelma – Filosofian eettinen ydin*

52. NORMAND BAILLARGEON, *Älyllisen itsepuolustuksen pikakurssi*
53. BEATE BØRRESEN, BO MALMHETER & TUUKKA TOMPERI, *Ajatellaan yhdessä – taitavan ajattelun työkirja*
54. ROGER-POL DROIT, *Filosofoidaan lasten kanssa*
55. LEENA KURKI & TUUKKA TOMPERI, *Väittely opetusmenetelmänä – Kriittisen ajattelun, argumentaation ja retorikan taidot käytännössä*
56. LUDWIG WITTGENSTEIN, *Ajatusliikkeitä – Päiväkirjat 1930–1932 & 1936–1937*
57. SIMO KYLLÖNEN, JUHANA LEMETTI, NIKO NOPONEN & MARKKU OKSANEN (toim.), *Kiista yhteisomaista – Garrett Hardin ja selviytymisen politiikka*
58. HERBERT MARCUSE, *Taiteen ikuisuus*
59. HEINRICH HEINE, *Romantiikan koulu*
60. MATTHEW B CRAWFORD, *Elämän korjaajat – Kädentaitojen ja käytännöllisen ammattityön ylistys*
61. TAPANI KILPELÄINEN, *Itsemurhan filosofia*
62. JULIAN BAGGINI & PETER S. FOSL, *Etiikan pikkujättiläinen*
63. FRIEDRICH HÖLDERLIN, *Teokset*
64. MICHEL DE CERTEAU, *Arkipäivän kekseliäisyys 1 – Tekemisen tavat*
65. ANTTI SALMINEN & TERE VADÉN, *Energia ja kokemus – Naftologinen essee*

Tilaukset
www.netn.fi/kauppa
niin & näin
PL 730
33101 TAMPERE